Tölgyessy Péter fordulata

„A Fidesznek sosem szabad elfelejtenie, honnét is érkeztek szavazói. Mindenkor érdemes észben tartania, hogy a párt támogatóinak harmada többnyire kétszer is a szabaddemokratákra voksolt, és ha harmadszorra is ezt teszi, most nincs kormányváltás." Tölgyessy Péternek ez a megállapítása a Népszabadságban jelent meg 1998. június 6-án. Ha kissé kevésbé szerény, mint amilyen, elemezhette volna azt is, hogy ő maga mekkora szerepet játszott a szabaddemokrata szavazatok átáramlásában. Az utolsó pillanatban feltündökölt a Fidesz legfőbb vezetői között országos választási listájukon, és ezzel azt üzente a szabaddemokratákból kiábrándult választóknak, hogy a Fidesz nem sodródik a szélsőjobb felé, Torgyán Józsefig és tovább. Tölgyessy volt a garancia számos ex-szabaddemokrata választó számára, hogy jó lelkiismerettel leteheti voksát egy olyan párt mellé, amelyről akkor már sejteni lehetett, hogy nem függetlenedhet a mögé felsorakozott, európai értelemben szalonképtelen jobboldali tábor elvárásaitól.

Ezt a hatását Tölgyessy nem pusztán választás előtti döntésével alapozta meg. „A sarokba került, csupán egyetlen irányba szövetségképes szabaddemokratáknak erőteljes választási érdekei fűződnek a Fidesz és a kisgazdák azonosításához. A közélet kettéhasadása idővel akár az alkotmányos berendezkedés stabilitását is érintheti, mégis az SZDSZ minduntalan a jobbközép és a politikai radikalizmus egybemosásával igyekszik céljait elérni" – ezek a mondatok a Magyar Nemzetben jelentek meg, 1997. május 31-én, Tölgyessy tehát ebben az időben még a politikai radikalizmus táborába sorolta a kisgazdákat, és a Fidesz–kisgazda együttműködés veszélyét szabaddemokrata rágalomnak tekintette. Igaz: öt hónappal korábban, a Magyar Nemzet 1996. évi karácsonyi számában elismerte: „A mérsékelt jobboldal folyamatos térvesztésével a Fidesz vezetőinek ismételten a további jobbra tartás és az új partnerek elvesztésének kockázata között kell határozniuk", és így alakult ki az a helyzet, hogy „tőlük jobbra már csak Torgyán József áll". A Fidesz folyamatos jobbratolódását érzékelte tehát, de szövetségét a kisgazdákkal ekkor még képtelen feltételezésnek tekintette. Vagy annak akarta tekinteni, hogy el ne riassza az „új partnereket", a bal felől, jórészt a szabaddemokraták vonzásköréből érkező választókat. A választások után, 1998. június 6-án már azt vallotta a Népszabadságban, hogy „a kisgazdákkal nem lehet kormányozni, de mégis kell", szeptember 26-án pedig a Magyar Nemzetben megdicsérte a miniszterelnököt, amiért ez „bőkezűségével és a köztársasági elnök jelölésének megcsillantásával" megszelídítette a kisgazdákat, és ily módon gondoskodott arról, hogy a parlamenti többség tartós legyen.

Tölgyessy fordulatának, amelyre e cikk címe utal, mellékes epizódja csupán az Orbán–Torgyán-história. Tölgyessy egy olyan párthoz csatlakozott, melynek vezetője a választások előtt kisarányú győzelemért szurkolt, mert ez kényszerítően kötelezővé tenné a párton és a frakción belül a fegyelmet. Ebben a pártban önérték a fegyelem, vagyis a vezető személyek és testületek akármilyen álláspontjának feltétlen támogatása. A kényelmes többség fellazítja azt, amit az átkosban elképesztő verbális leleménnyel „demokratikus centralizmus"-nak neveztek. A fegyelem – e logika szerint – értékesebb a meggyőződésnél, mert csak egyszer kell szert tenni rá, és akkor a legkülönfélébb szituációkban működik. Kíváncsian vártam, hogy miként felel meg a Fidesz követelményeinek a szabad beszédhez és független elemzéshez szokott Tölgyessy Péter. Tisztában voltam azzal, hogy nem lesz könnyű a megkívánt módon letennie a garast, nemcsak mert eddig a vezére a bensőjéből vezérelte őt, hanem azért sem, mert még az uralkodó demagógia legfrekventáltabb kulcsszavát is megveti és elveti. A Magyar Nemzet 1996. február 10-i számában elítélte a „polgári szövetség" elnevezést, amellyel a Fidesz egyszerre határolná el táborát az akkori kormánykoalíció és a radikális ellenzék pártjaitól. Tölgyessy megállapította, hogy „a szavazók bő kétharmada, a középréteg jelentékeny hányada egyértelműen plebejus öntudatú", és „a magyar társadalom jó részének értékvilága korántsem polgári". Most pedig olyan párthoz csatlakozott, mely a lehető legnagyvonalúbban oldotta meg ezt az ellentmondást: polgárrá ütött mindenkit, aki éppen a szövetségese. Nem egyszerűen a plebejus lett polgár – mert ez lehetséges, mint Csokonai és Petőfi nagy példája bizonyítja –, hanem polgár lett a populista is: az a kultúra, melynek ideológiája nyíltan város- és polgárellenes, az a politikus, aki szabad idejében irtaná a liberális férgeket, az a klerikális vitéz, aki ismét közüggyé, vagyis állami feladattá varázsolná vissza a vallási propagandát, egyszóval polgárinak deklarálták mindazt, amit Ady a rá oly jellemző egyszerűséggel „magyar pokol"-nak nevezett.

MARABU RAJZA

Mit szól mindehhez Tölgyessy Péter? E kérdésre a Magyar Nemzet már idézett, 1998. szeptember 26-i számában találtam meg az elszomorító választ. Tölgyessy, aki még áprilisban azt vetette a médiaelit szemére, hogy „a »szakértő kormány« antiparlamentáris ideológiáját" támogatja, most éppen azért dicséri a szakértő kormányt, mert ez „tökéletesen kifejezi a miniszterelnök tényleges súlyát a kormánytöbbségben" és „megjeleníti tetterejének meghatározó szerepét". A miniszterelnök különleges érdeme, hogy személyi döntéseit gyorsan hozza meg: „A személyi döntések koncentrált kivitelezése esélyt ad arra, hogy a politikai tisztogatás vádja idővel elüljön." Ez a mondat a részletvizsgálódásoknál mélyebben világítja meg Tölgyessy Péter fordulatát. Kiderül ugyanis belőle, hogy nem pusztán ez vagy az az álláspontja változott meg, hanem a módszere is. Régebben elsősorban az érdekelte volna, hogy indokolt-e a politikai tisztogatás. Azt vizsgálta volna, hogy miféle embereket neveznek ki és milyen posztra, és mik lehetnek a kinevezések indítékai. Ezek tartalmi kérdések, amelyeknek elvi és stratégiai következményei vannak. Most az érdekli csupán, hogy a miniszterelnök döntései – személyi és tartalmi kritériumaiktól függetlenül – taktikailag elsimíthatók-e vagy sem. Természetesen nem tud rögvest eleget tenni az összes olyan normának, amelyet a Fidesz-vezetés állít közszereplést vállaló követői elé. Simicska és Gansperger urak kinevezésével kapcsolatban „vitatható intézkedések"-ről beszél, és azt is megengedi, hogy a Simicskáékat ért támadások után védekezés helyett „a miniszterelnök inkább a Fidesz-vezetők utáni titkos és törvénytelen adatgyűjtés ügyével törekedett átvenni a kezdeményezést", vagyis ürügyet talált arra, hogy elterelje a figyelmet a két pajkos lurkóról. De eszébe sem jut, hogy megvizsgálja a vádak jogosságát. A két kinevezést (és a figyelemelterelés céljából indított kormányzati akciók sorát) azért tartja vitathatónak, mert „inkább újra egyesíti és ellentámadásra sarkallja a késő kádári eliteket". Ha tények és feltételezések látnak napvilágot arról, hogy valakik külföldi egyének lopott útlevelével és lopott adataival Fidesz-közeli vállalatokat vásároltak meg, majd varázsoltak fiktívvé, hogy eltüntessenek milliós hiányokat, akkor nem azt kellene megkérdezni, hogy mi igaz mindebből? És hogy miért nem tesznek meg a bűnüldöző szervek, továbbá az elektronikus és írott sajtó igazságszerető munkatársai mindent annak érdekében, hogy kiderüljön: kik jelentek meg a közjegyző előtt hamis okmányokkal, kiknek a megbízásából és milyen célból jártak el így? Ha teszem azt Tölgyessyt fejbe kólintanák az utcán, a merénylőt akarná-e kézre keríteni, vagy inkább azon tűnődne, hogy mit szólnak a fájdalmas eseményhez a késő kádári elitek?

Tavaly április 19-én még nem kellett volna efféle lapos kérdésekkel zavarnom Tölgyessy nyugalmát. Ezt írta akkor a Népszabadságban: „Az 1992 ősze óta követett szabaddemokrata politika előtt a sikerdíjbotránnyal minden visszaút bezárult. A szép reményeket, őszinte emberi hiteket hordozó szervezet nap nap után tapasztalhatja szűkös mozgásterét." De nem ám a késő kádári elit áskálódása és nem is az akkori ellenzék hangorkánja miatt: saját magáról kialakított és az erkölcsi szempontból finnyás választókat vonzó képe piszkolódott be olyannyira, hogy máig sem sikerült tisztára mosnia. Tölgyessy tudta ezt, mert akkor még az objektív folyamatokra figyelt. Ma is tudnia kellene, hogy a Fideszt nem a késő kádári elit támadása veszélyezteti, hanem saját szennyese. Ezt a szennyest napról napra tovább szennyezi a módszer, ahogyan a támadásokat fogadja. Úgy okoskodik, mint az apacslegény, aki szerint a nők kifejezetten boldogok, ha megerőszakolják őket. Minden bírálatra fenyegetődzés és erőszak a válasz. Aki ellenzék, az rögvest ellenség is, tudatos kártevő, mint a régi jó időkben. A szabaddemokraták ne mondják, hogy a jelenlegi belügyminiszter kétszer lódított nyilvánosan, mert a szabaddemokrata belügyminiszter idején ennyi és ennyi százalékkal nőtt a bűncselekmények száma. Megkérdezhetném, hogy Pintér főkapitánysága alatt hány százalékkal nőtt ugyanez, de ennél sokkal jobban érdekel, hogy miért mossa tisztára Pintért a hazudozás vádja alól, hogy Kuncze Gábor belügyminisztersége idején több bűneset történt, mint korábban?

Ez a balkáni vagy pártállami vagy Arturo Ui-féle stílus összeegyeztethetetlen a Fidesz-kormány európai orientációjú külpolitikájával és liberális gazdaságpolitikájával, mely joggal nevezi polgárinak magát. Tölgyessy, amikor még a saját felelősségére gondolkodott, feltehetően ennek az ellentmondásnak az okait és perspektíváját elemezte volna. Ez igazi, nagy téma, dilemmáitól az ország jövője függ. De ha a kormányzati stílus kizárólag taktikai folyományai miatt érdekli, akkor a kormány kikezdhetetlen tekintélyű szakembereivel kapcsolatban is megelégedhet annak megállapításával, hogy „mivel nincs politikai hátterük, bármelyikük veszélyes következmények nélkül elmozdítható hivatalából, ha nem értenek egyet a kormányfő szándékaival". Két egymással tartósan összeegyeztethetetlen tartalom helyett a miniszterelnök két irányban is mozgósítható potenciális önkényét állítja elénk (nevezetesen, hogy ha ügyesen taktikázik, akkor azt emelhet bármikor magas hivatalba és azt rúghat ki onnan bármikor, akit akar), ami nem volna baj, ha nem vonná be a miniszterelnök erőmutatványait bámulatának aranyával: „Orbán Viktor az első, aki valóban a modern tömegdemokrácia körülményeihez igazodva működteti a hatalmi intézményeket", és így tovább.

Tölgyessy módszertani fordulata – taktikai szemléletmódjának pontszerűsége – gátolja abban, hogy hitelesen elemezzen szélesebb összefüggéseket. Csak még egy, engem különösen érintő példát hozok fel erre. A szabaddemokratáknak sötét jövőt jósol, mert „a Fidesz és az MSZP között mára egyszerűen nem maradt tere a pártnak". Csakhogy ez a tér a Fidesz jobbratolódásával egyre tágul. Ez tapasztalati tény. A szabaddemokraták jövője tehát nemcsak attól függ, mint Tölgyessy véli, hogy a Fidesz mennyit hibázik, hanem elsősorban attól, hogy vissza tudnak-e találni e növekvő terepen saját, csak rájuk jellemző politikai és erkölcsi pozícióikhoz. Már most is mellettük szól, hogy híveiknek, ha éppen nem akarnak, nem kell lemondaniuk látkörük egy részéről és eszmélkedésük módszertanáról.

Eörsi István
írói-közíró